

PRACOVNÍ PRÁVO

ČASOPIS PRO VÝKLAD PRACOVNÍCH A SOCIÁLNĚ
POJIŠŤOVACÍCH ZÁKONŮ.

Dr. JOSEF KNAP:

Dávky v pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách (ve znění novely č. 117 z 21. VI. 1934).

Dávková část pensijního zákona č. 26/29 byla novelou č. 117 z 21. VI. 34 změněna ve dvou směrech:

- a) pokud jde o nárok na dávky,
- b) pokud jde o ustanovení mající určitý vliv na vyměřenou výši dávky.

V obou směrech obsahuje novela jednak ustanovení zcela nová, tvořící nové nároky, jednak ustanovení, která nejsou ničím jiným než jasnějším výkladem sporných ustanovení, případně uzákoněním liberální praxe nositelů pensijního pojištění.

V první řadě budeme se zabývatí změnami sub a) uvedenými, které obsahují ustanovení o nárocích na dávky.

V tomto směru novela jednak určité nároky ruší a jednak nové tvoří.

Starobní důchod.

Zrušen jest nárok na tak zv. bezpodmínečný starobní důchod podle ust. § 20, odst. 1. z. č. 26/29, na který měl nárok pojištěnec dokonavší 65. rok života (pojištěnka 60. rok) beze všech dalších podmínek, jakmile získal čekací dobu 60 příspěvkových měsíců.

Zrušení nevyslovuje však novela pouze pro důchody v budoucnosti napadlé, nýbrž i pro ty, které napadly již před 1. VII. 1934, t. j. před platností novely. Přejícná ustanovení čl. III. § 1 novely stanoví, že nárok na bezpodmínečný důchod starobní zanikne po uplynutí 6 měsíců ode dne účinnosti novely, t. j. dnem 31. XII. 1934. Od 1. I. 1935 jest nárok na starobní důchod i pro tyto důchodce vázán podmínkou, že důchodce není zaměstnán způsobem uvedeným v novelisovaném odst. 1. § 20, o němž bude řeč níže.

Logickým důsledkem zrušení bezpodmínečného starobního důchodu jest vyslovení po-

jistné povinnosti a povinnosti platiti pojistné za zaměstnance, kteří až dosud měli nárok na starobní důchod podle ust. odst. 1. § 20 j. č. 26/29 a byli podle ust. § 2 č. 8 téhož zákona z pojistné povinnosti vyňati. Rovněž v téže souvislosti byla zrušena dosavadní možnost odložení starobního důchodu s tím účinkem, že se v mezičase důchod odložením zvýší.

Pro starobní důchody po 1. VII. 1934 platí již podmínky stanovené novelisovaným odst. 1. § 60, které v zásadě přejímají podmínky dosavadního odst. 2. § 60 až na to, že širěji vykládají pojem pojistné povinnosti s ohledem i na ostatní odvětví sociálního pojištění.

Podmínky nároku na starobní důchod upravuje nyní odst. 1. § 60 takto:

1. žadatel musí získati příspěvkovou dobu 60 měsíců,

2. musí dovršiti 60 roků života (pojištěnka 55 roků) anebo získati v pojištění celkem 480 příspěvkových měsíců,

3. nesmí vykonávati zaměstnání, které by zakládalo pojistnou povinnost podle

- a) zákona pensijního (č. 26/29 ve znění novely č. 117/34),
- b) zákona o starobním a inval. pojištění dělnickém (ve znění z. č. 184/28),
- c) zákona o pojištění u báňských bratrských pokladen (z č. 242/22),
- d) zákona o pojištění osob samostatně hospodařících (z. č. 148/25), jakmile tento zákon vstoupí v platnost.

Až dosud bylo podmínkou přiznání podmínečného starobního důchodu nevykonávání zaměstnání, zakládajícího pens. poj. povinnost pouze podle zákona uvedeného sub 3 a), nyní podle novely jest výslovně uvedeno, že zde nesmí jíti ani o poj. povinnost podle zákonů

jmenovaných shora sub b) a c) a v budoucnosti dokonce ani podle zákona ad d) uvedeného, jakmile vstoupí v platnost.

Důchod sociální.

Odst. 2. § 20 novely upravuje podmínky přiznání starobního důchodu zvaného sociálním důchodem takto:

1. Snižuje věkovou hranici u pojištěnců na 55 roků života (u pojištěnek na 53 roků).

2. Stanoví podmínku minimální 12měsíční nezaměstnanosti po překročení ad 1. uvedeného věku, takže u mužských pojištěnců může dojít k přiznání nejdříve po dovršení 56 let věku a u ženských pojištěnců po dovršení 54 let věku.

3. Předepsaná čekací doba pro přiznání starobního (sociálního) důchodu podle odst. 2. § 20 činí 120 příspěvkových měsíců.

4. Ještě přísněji než v odst. 1. § 20 jest předepsána podmínka nezaměstnanosti. Žadatel nesmí být zaměstnán způsobem zakládajícím pojistnou povinnost podle žádného zákona o sociálním pojištění, jak jsou vyjmenovány v odst. 1. § 20, a nesmí tudíž být ani samostatně výdělečně činným, přesto že zákon č. 148/25 nevstoupil dosud v platnost.

Sociální důchod u náhradních ústavů.

Zvláštním způsobem jest upravena povinnost náhradních pensijních ústavů k přiznání starobního důchodu podle odst. 2. § 20. Náhradní ústavy nemají podle ust. čl. II. § 1. odst. 1. povinnost přiznati sociální důchod ve výši statutární, nýbrž pouze ve výši zákonné, t. j. takové, která by byla přiznána Všeob. pens. ústavem, kdyby pojištění bylo provedeno u něho včetně zvýšení podle § 177 a pz.

Odst. 2. téhož paragrafu ustanovuje, že předpisy zákona pro náhradní ústavy platí s výjimkou zvýšení podle § 177 a pz. též pro nositele pensijního pojištění zaměstnanců soukromých drah.

Shora citované ustanovení platí však pouze pro přiznání tak zv. sociálního důchodu, a to v době, v níž pojištěnec nemá nároku na statutární důchod starobní. Jakmile důchodce, požívající od náhradního ústavu zákonný důchod sociální, nabude podle stanov nároku na statutární důchod starobní, změní se dosavadní zákonný důchod v důchod statutární. Rovněž pozůstalostní dávky, vyměřované po příjemci starobního důchodu (sociálního) podle odst. 2. § 20, jest nutno vyměřiti ve výši statutární, nikoliv zákonné. Snížená výměra důchodu může tudíž být přiznána pouze pojištěnci samému, nikoliv pozůstalým, a to ještě pouze v době, v níž by podle stanov nebylo nároku na statutární starobní důchod.

Krácení důchodu.

Jiným směrem nesou se další ustanovení novely, která nemají v důsledku ztrátu či vzniku nebo změnu nároku na dávky, nýbrž dotýkají se výměry důchodu, jak se uvádí ve změněných textech § 22, 24, 32 pz. a zejména pak v novelovaném § 176, který jedná o tak zv. st. příspěvku.

Nový text § 22, který jest doplněn dalším odstavcem č. 3., nemá pro pojištěnce jiného významu, než že výslovně zákonnou textací stanoví možnost přiznání vychovávacího příplatku, i když dítě dovrší 18. rok života, nejdéle však do dovršení 24 let věku za podmínek odst. 2. § 33 z. č. 26/29. Liberální praxe pensijních ústavů přiznávala tuto možnost i za nepřesného dosavadního znění zákona, takže nová textace nepřináší pro praxi žádnou změnu a dávka tato i nadále zůstává dávkou dobrovolnou.

Skutečný materiální význam má pro důchodce novelisace § 24 a 32 z. č. 26/29.

Podle dosavadního znění § 24 nesměl starobní neb invalidní důchod převýšiti i s poplatky vychovávacími a zvýšením pro bezmocnost průměr služebních požitků, započítatelných podle § 24 téhož zákona a posledních 60 přisp. měsíců, po případě za kratší dobu před nápadem důchodu.

Toto ustanovení, které mohlo být dosti tvrdé pro pojištěnce, kteří v důsledku hospodářské krise byli v poslední době před nápadem důchodu nuceni přijmouti hůře honorané zaměstnání, jest novelou podstatně zmírněno.

1. Při aplikaci § 24 nebere se více zřetel na zvýšení důchodu pro bezmocnost.

2. Rovněž nepřihlíží se při vyměřování důchodu podle § 24 ke zvýšení důchodu, vyplývajícího ze zákupe příspěvkové doby, který byl proveden před 1. VII. 1934 (Ust. čl. III. § 2 novely.)

3. Průměr služebních požitků počítá se podle novely, podle nejvyšších služebních požitků, které měl pojištěnec ve 30 příspěvkových měsících z posledních 90 měsíců, po případě z kratší doby před nápadem důchodu. Nezískal-li pojištěnec 30 příspěvkových měsíců (na př. důchod z titulu podnikového úrazu), stanoví se průměr z uvedených požitků hlášených v této kratší době.

Změněná citace s doplňkem, že za základ berou se požitky započítatelné podle § 4 a hlášené podle § 5, zdůrazňuje, že při použití § 24 jsou směrodatny pouze požitky, které byly nositeli pojištění hlášeny a nikoliv event. skutečně vyšší požitky, které hlášeny nebyly. Bude-li tak pojištěnec zkrácen při výměře důchodu pro nesprávné hlášení nižších služeb-

ních požitků, má možnost žaloby na náhradu škody proti zaměstnavateli, který nesprávné hlášení zavinil.

Ustanovení novelovaného § 24 má význam nejen pro důchody, které napadnou po 1. červenci 1934 (po platnosti novely), nýbrž i pro ty, které napadly před tímto datem. Od 1. VII. 1934 jest možno zvýšiti důchody, které byly podle dosavadního znění § 24 sníženy. Přepočtení takto snížených důchodů není však povinen provéstí nositel pojištění z moci úřední, nýbrž pouze k žádosti oprávněné osoby, která má býti podána u příslušného nositele pojištění do 12 měsíců ode dne vstoupení novely v účinnost. Tuto lhůtu jest nutno považovati za praeklusivní, takže nárok na event. zvýšení zanikne, nebude-li během ní uplatněn. Poněvadž jde o lhůtu materiální, nestačí žádost podati v poslední den lhůty na poštovní úřad, nýbrž nárok musí býti již uplatněn přímo u nositele pojištění.

Změna dosavadního textu § 32, odst. 2. spočívá v tom, že při stanovení nejvýše přípustného úhrnu pozůstalostních dávek nepřihlíží se více ke zvýšení vdovského neb vdoveckého důchodu pro bezmocnost podle ustanovení § 28 z. č. 26/29.

Zvýšení důchodu o státní příspěvek (§ 176).

Pronikavé změny doznal v novele § 176 jednající o státním příspěvku k důchodům za dobu vojenské služby za války. Základní podmínky nároku a ustanovení o hrazení nákladu zůstaly nezměněny.

Okruh osob oprávněných k nároku jest však novelou daleko přesněji vymezen tím, že na roveň vojenské službě klade se doba:

1. Po kterou pojištěnec konal t. zv. osobní válečné úkony podle § 4 zákonů o válečných úkonech. (Touto stylisací jest odstraněna nejasnost a spor o výklad dosavadní textace, která připouštěla možnost výkladu, že na státní příspěvek má nárok každá osoba zaměstnaná v podnicích postavených pod vojenský dozor podle § 18 zákona o válečných úkonech.)

2. Doba, během níž byl pojištěnec v zajetí neb internován.

3. Doba, po kterou vykazoval pojištěnec nejméně 50% snížení výdělečné schopnosti ve smyslu příslušných právních předpisů o požitcích válečných poškozců.

Odst. 2. novelovaného § 176 opakuje nejprve dosavadní ustanovení o výši státního příspěvku (2/3 třídy prémie třídy služného, v níž byl pojištěnec zařazen po prvé po ukončení války, po případě v níž byl zařazen na-

posledy před nastoupením vojenské služby za války, nejvýše však 2/3 prémie třídy VI.); dále však zavádí pronikavé změny ve prospěch pojištěnců. Novela uvádí, že státní příspěvek musí činiti ročně nejméně Kč 240— a že pro výměru pozůstalostních dávek po pojištěncích, kteří zemřeli u výkonu vojenské služby před všeobecnou demobilisací (t. j. 28. února 1921), považuje se pro stanovení státního příspěvku k důchodu pozůstalých za dobu jeho vojenské služby za války, doba ode dne jejího nastoupení až do dne provedení demobilisace.

Ustanovení, že k dávkám jednorázovým se státní příspěvek neposkytuje, jest jen uzákoněním dosavadní praxe, která tento výklad dávala i nepřesnému textu dosavadnímu.

Zajímavým s právního hlediska jest ustanovení odst. 3. novelovaného § 176, který obsahuje ochranu pro příjemce státního příspěvku a který patrně jest odezvou praxe, zavládnuvší po přiznání zvýšení podle § 177 a pz., ač nositelé pensijního pojištění neuzívali dosavadní nejasnosti zákona a státního příspěvku na svá plnění nezapočítávali. Ustanovení tohoto odstavce uvádí výslovně, že částka, o niž se zvyšují v důsledku státního příspěvku důchody, nezapočítává se do nejvýše přípustné výše důchodu vyměřeného podle § 24, odst. 1., ani do minimálních částek důchodu invalidního (starobního), vdovského (vdoveckého), sirotčího a rodičovského. Rovněž není přípustno, aby tato částka byla zúčtována zaměstnavatelem na zaopatřovací požitky, které je smluvně zavázán vypláceti svým zaměstnancům, nebo na zákonná plnění zaměstnavatelů podle zákona ze dne 18. března 1921, č. 130 Sb. z. a n. (úprava zaopatřovacích požitků bývalých zaměstnanců na velkém majetku pozemkovém).

Tímto ustanovením má býti zaručena plná výplata státního příspěvku oprávněným osobám a znemožněna jakákoliv jeho kompenzace neb zúčtování na plnění nositelů pojištění neb zaměstnavatelů.

Ustanovení novely o státním příspěvku dává zákon zpětnou účinnost od 1. I. 1929. (Čl. III. § 4 novely.) Na rozdíl od ustanovení v § 24 nestanoví zákon, že o přepočtení jest nutno žádati.

Odst. 6. § 176 dává konečně možnost i nového uplatnění nároku na státní příspěvek a sanuje opožděné podání původních žádostí, protože lhůta k uplatnění nároku a předložení dokladu jest prodloužena do 6 měsíců ode dne účinnosti novely, t. j. do 31. XII. 1934. I tato lhůta jest praeklusivní jak pro uplatnění nároku, tak pro předložení potřebných dokladů. Žádosti jest nutno podati u příslušných nositelů pojištění.

Otázka započtení legionářské služby pro nápad starobního důchodu nebyla rozřešena, avšak vládě bylo dáno zmocnění upravit tuto otázku cestou vládního nařízení. (Čl. II. § 2.)

Zásadní ustanovení, týkající se veškerých dávek pensijního pojištění, obsa-

dram.:

Druhá novela zákona č. 221/1924 o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří.

Dávky nemocenského pojištění.

Nebudeme se zabývatí zvláště důvody, jež vedly k revisi zákona č. 221/1924, ve znění zák. č. 184/1928. Každý, kdo je na provádění tohoto zákona jakýmkoliv způsobem účasten, ví, že nemocenské pojištění prodělávalo od r. 1927 krizi, která svým průběhem od r. 1929 do r. 1933 dává též úplný obraz světové hospodářské krise.

Stačí uvést, že průměrný počet pojištěnců, podrobených nemocenskému pojištění, činil v r. 1929 2,506.190, na začátku r. 1934 1 mil. 734.628, což znamená úbytek o 31%. Úbytek příjmů nebyl provázen přiměřeným poklesem výdajů, které naopak projevily tendenci vzestupnou. Zejména na léčebnou péči, v důsledku pokroku lékařské vědy, pokrokem civilizace a zdravotního uvědomění obyvatelstva, konečně též vzestupem morbidity, kterýžto zjev vysvětluje prof. dr. Schoenbaum (Hosp. politika, roč. 1931, str. 473) tím, že všeobecně poklesla úmrtnost pojištěnců a že tito dosahují vyšších ročníků stáří, v nichž je vyšší nemocnost. Vleklé ztráty nemocenských pojištěnů byly přivoděny též zákonnou úpravou nemocenského pojištění v r. 1924 a 1928. Ministerská komise, pak zvláštní parlamentní komise dospěly názoru, že hospodaření nemocenských pojištěnů nemůže býti uvedeno do rovnováhy stálým zvyšováním pojistného, nýbrž že je nutno sáhnouti na kořen zla a při tom dbáti toho, aby operace nebyla příliš bolestná.

Vládním nařízením ze dne 15. VI. 1934, č. 112 Sb. z. a n., se nákladem nemocenského pojištění snižují tím, že

1. se za určitých předpokladů snižuje nemocenské a prodlužuje doba, za kterou se nemocenské nevyplácí (karence),

2. se zužuje poněkud okruh osob, které dosud měly nárok na nemocenské ošetření z titulu rodinného pojištění,

3. má býti zlevněn náklad za ústavní ošetřování nemocných,

huje nový odst. 5. § 47: Uplatněný nárok přechází na dědice oprávněné osoby.

Vsunutím tohoto odstavce, který se shoduje s ustanovením odst. 2. § 137 z. č. 221/24, jest odstraněn spor, zda a do jaké míry mohou pozůstalí po pojištěnci uplatňovati nároky podle ustanovení § 47 z. č. 26/29.

4. se nemocenským pojišťovám umožňuje racionální provádění agendy a snížení správních nákladů.

Úkolem tohoto pojednání jest podati přehledně a podrobně tu část novely, která jedná o dávkách nemocenského pojištění.

Nárok pojištěnců v nemoci.

Podle § 95, I, č. 1, má pojištěnec nárok, aby mu v době nemoci bylo poskytnuto nemocenské ošetření, t. j. zdarma lékařská pomoc, potřebné léky (léčiva) a jiné terapeutické pomůcky.

Podle judikatury Nejv. správního soudu (Bohuslav č. 975, ze dne 10. I. 1919, č. 176, ze dne 17. XII. 1909, č. 11.414, Amtl. Nachrichten 1910, str. 177) jest ve smyslu zákona nemoc jen potud, pokud tělesný nebo duševní stav určité osoby vyžaduje podle posudku lékařské vědy lékařského ošetřování a poskytnutí léků. Přestane-li tento tělesný nebo duševní stav, nelze mluvit o nemoci ve smyslu zákona, byť nemoc ve smyslu medicinsko-vědeckém trvala dále.

Podle § 141 jest nem. pojišťovna povinna zajistit, aby se nemocným pojištěncům dostalo pomoci diplomovaného lékaře. Nemoc. pojišťovna může stanoviti, že její pojištěnci — též pojištěnci jiné pojišťovny, kteří jsou v jejím ošetřování podle § 103 — jsou povinni vyžadovati pomoci od určitého lékaře a že nemoc. pojišťovna nehradí nákladů, vzestupných pojištěnci tím, že povolal jiného lékaře. Jiný lékař může býti povolán jedině, jde-li o naléhavý případ první pomoci. Dále ustanovuje § 141, že lékař, který poskytl první pomoc, je sám oprávněn — nikoli povinen — vyžadovati na pojišťovně náhradu až do výše sazby, sjednané s lékaři, kteří vykonávají u pojišťovny službu.

Z ustanovení § 95, I, č. 1, a § 141 lze dovoditi, že

1. pojištěnci nemají nároku na to, aby je léčil určitý lékař (odborný) nebo aby byli léčeni určitým způsobem (v lázních, sana-